

El llegat (im)material de Pierre Vilar

El 14 de juny del 2006 la Universitat de Girona va rebre 173 caixes que contenen la biblioteca personal de l'historiador francès Pierre Vilar (1906-2003): més de 6.000 documents. Aquest magnífic fons ha estat donat per la família Vilar –gràcies a les gestions de N. Sales, O. Bohigas i R. Congost– justament l'any del centenari del naixement de l'historiador marxista i racionalista, efemèride que ha servit per homenatjar un dels mestres indiscutibles de la historiografia contemporània.

El conjunt consta d'una gran varietat d'obres en diverses llengües, sobretot en francès, castellà i català,

però també en anglès, grec, italià, portuguès, rus o suec. Es tracta de la biblioteca de treball de

Vilar, i les obres conservades abracen els segles XIX i XX: des d'impressions originals de les Corts de

Pierre Vilar a la Rambla de Girona amb, d'esquerra a dreta, Joaquim Nadal, Lluís M. De Puig i Jaume Sobrequés.

Girona-Cleveland-Nova York

Des de l'octubre de l'any passat fins al gener d'enguany, el Cleveland Museum of Art ha exhibit la mostra «Barcelona and Modernity» que ara, de març a juny, es presenta al Metropolitan Museum of Art de Nova York.

L'exposició s'acull –en el subtítol– als noms famosos de Picasso, Gaudí, Miró i Dalí, però presenta, en realitat, una espectacular i rigorosa visió panoràmica de la Catalunya del modernisme, el noucentisme i el racionalisme. Les obres aplegades es reproduïxen en un excepcional llibre catàleg –500 pàgines en gran format– avalat per escrits dels millors especialistes catalans i estrangers.

El títol de la mostra és, doncs, enginyós i feliçment enganyós, perquè s'aprofita de la popularitat de Barcelona per presentar al públic nord-americà l'art de tot Catalunya. Jordi Falgàs, co-comissari de l'exposició, explica, en un article a la revista *Cleveland d'Art*, que si bé la capital de Catalunya n'és l'eix central, la mostra inclou un ampli repertori d'obres artístiques signades per creadors que van viure i treballar en ciutats i pobles d'arreu del país. Falgàs ha tingut la gosadia i l'encert de fer saber a propis i estranys que l'art de Catalunya s'estén «beyond Barcelona», com proclama expressivament el títol del seu article. Pel que fa a les nostres terres, que també són les seves, no s'ha limitat a l'inevitable Dalí, sinó que ha portat fins als Estats Units obres d'artistes sovint marginats dels circuits oficials o convencionals. Unes gerres ceràmiques del bredenc Josep Aragay, un moble familiar i uns dissenys del gironí Rafael Masó, uns olis surrealistes del cadaquesenc Àngel Planells i de l'escalenc Joan Massanet, així com un collage de l'anglesenca Remedios Varo, han estat tractats i han pogut ser contemplats en igualtat de condicions que Picasso i Gaudí, Miró i Nonell, Rusiñol i Casas, Llimona i Clarà o Sunyer i Torres Garcia.

No agraiem mai prou a Jordi Falgàs que hagi aprofitat la privilegiada ocasió de la seva estada a Cleveland per ajudar els nostres oblidats o menystinguts artistes «locals» a fer les Amèriques i a esdevenir autènticament universals.

Narcís-Jordi Aragó

Cadis (1813) fins a monografies del 2000, passant per clàssics de la historiografia francesa; a més de les obres completes de K. Marx, edicions coetànies de la Guerra Civil Espanyola i la II Guerra Mundial (en la qual va prendre part el *lieutenant* Vilar) o importants volums d'economia i geografia (com és sabut, l'historiador es formà també com a geògraf per obtenir «una millor comprensió del món contemporani»). Respecte a les revistes, se'n poden destacar les col·leccions completes o pràcticament completes: *Annales ESC* (amb números fundacionals), *Revue Économique*, *Quaderns de l'Exili* (alguns d'enviats per P. Bosch Gimpera), *Islas*, etc., a més de desenes de separates. I per finalitzar el quadre bibliogràfic, cal sumar-hi documents no

publicats (sobre el CERM), fulletons i un apartat miscel·lani.

Moltes obres foren dedicades pels seus autors, circumstància que permet comprovar les riques relacions de Vilar amb la historiografia del segle XX (el total de dedicatòries probablement supera les 700). Per esmentar-ne només

alguns noms coneguts: entre els francesos, F. Braudel, E. Labrousse (mestre del mateix Vilar) i P. Bonnassie; entre els anglosaxons, R. C. Cobb i R. Carr; entre els catalans, els geògrafs i historiadors G. de Reparaz, P. Vila, J. Vicens Vives, o un jove J. B. Culla; i de la resta de l'Estat espanyol, P. Ruiz

Torres i les sempre originals dedicatòries de M. Tuñón de Lara; i tot això per no allargar més la llista cap a altres geografies i escoles. Amb tot, no només li oferiren unes línies —prou extenses— els grans companys de professió (o de *métier*, com diria M. Bloch), sinó també escriptors, filòsofs i polítics

La gran sort de Carles Fontserè

Carles Fontserè va anar a l'Arxiu de Salamanca un bon dia. El van atendre molt bé. «Vaig demanar el llibre que els servia d'índex i el meu nom no hi apareixia. Després, en un altre, hi havia tres planes amb cartells meus reproduïts. L'arxiu és un desastre», va dir-me l'última vegada que el vaig veure, una tarda-vespre que vaig anar a can Tista, al paratge de Porqueres, a fer-li una entrevista per a *Presència*. Jo havia conegut Fontserè força anys abans: un dia que havíem dinat junts i que havíem estat enraonant fins al vespre. Ell, és clar, no ho recordava; jo, sí i, com que li ho vaig comentar, potser com a compensació, potser per trencar el gel, va voler ensenyar-me la manera com ordenava els seus llibres. «He dut una vida poc convencional i bohèmia, però m'ha agradat sempre tenir ordenades les meves coses», va dir-me. Vaig pensar que devia ser poc convencional perquè, a més d'un bon fons, Fontserè sempre havia tingut les idees prou clares. Després, vam parlar de la guerra. «L'any 1939, per a mi el món s'havia acabat a l'altra banda del Pirineu. Però la sort un sempre se l'ha de buscar. Molts amics meus exiliats van conèixer una francesa que tenia un petit negoci i s'hi van casar, pensant que així tenien resolt el problema. Jo em vaig jugar el tot pel tot, no em vaig acontentar perquè sóc dels que han dit sempre que no hi ha res pitjor a la vida que tenir una petita sort. Vaig anar a París i em vaig fer amb els exiliats de primera, cosa que no em tocava perquè només era un soldat de la República: el que em tocava era quedar-me amb el gruix d'exiliats a Perpinyà, Montpeller o Tolosa». De coses que tampoc no tocaven, Fontserè me'n va dir un grapat aquell dia. Una, per exemple, és que ja no pintava perquè l'edat no li ho permetia. Una altra, que si havia estat requetè als quinze anys era perquè tampoc no hi havia tantes coses que pogués ser un fill d'una família burgesa de Barcelona. «Es podia haver fet de la Lliga», li vaig dir. «No és que fossin tan diferents», em va contestar. I encara, parlant de la II Guerra Mundial i contradient el que pensa molta gent avui, Fontserè va defensar els alemanys —«van evacuar París sense malmetre res», «pagaven els treballadors de la França ocupada que van voler anar a les fàbriques d'Alemanya, mentre que els francesos ens tractaven molt pitjor. Pensi que els espanyols que van entrar a París, no eren voluntaris sinó forçats: Leclerc i els altres generals van considerar que la carn espanyola valia menys que la francesa»—. D'aquí a atacar França hi havia un pas. «França va ser el gran enemic de la República i de Catalunya: no hauríem perdut la batalla de l'Ebre si el govern francès no hagués retingut el material de guerra que el govern de la República havia pagat. Més tard, el van lliurar a Franco», em va dir. Vaig provar de contradir-lo. «Ja sé que la versió oficial va per un altre costat, però, cregui'm, la resistència francesa és un mite. Els que ho vam patir dèiem que s'havia de ser un imbècil o un traïdor al país per no saber veure què havia fet França». Ara que Carles Fontserè ha mort m'ha semblat adient recordar-ho.

Xavier Cortadellas

com J. Fuster, F. Díaz-Plaza o M. Fraga.

Aquest fons, producte d'una vida consagrada a l'estudi, fou presentat el passat primer de desembre a la Sala de Graus de la Facultat de Lletres, en un acte al qual van assistir Jean Vilar (fill de l'historiador) i la seva esposa, deixebles i amics (Jordi Nadal, J. Fontana, etc.), estudiants i curiosos. L'acte d'homenatge també serví per presentar dos llibres sobre l'autor de *La Catalogne dans l'Espagne Moderne*, un web (www.atelierpierrevilaret.net) i la inauguració d'una exposició temporal. Els comentaris a l'entorn del valor crític del pensament vilarià foren una constant entre els ponents, i Jean Vilar afegí unes pinzellades molt vívides al retrat patern. Sens dubte, la preservació i la consulta d'aquest llegat (inventariat del tot a partir del març) és un dels millors tributs que es poden retre a la memòria —actual i fructífera— de Pierre Vilar.

Ricard Expósito Amagat